

kyyhkyn tärkein piirre on vilpittömyys (simplicity). Kyyhkyn vastinpari Augustinuksen ekklesiologisesa ornitologiassa on korppi, ja korpin roolin saavat tietenkin donatolaiset, "jotka ovat repineet rikki kirkon ja syövät raatoja".

Ploydin tutkimus on kurinalaisesti ja sujuvasti kirjoitettu. Se on pätevästi ja vakuuttavasti argumentoitu spesialisteja varten, ja silti riittävä ystävällinen myös sellaiselle lukijalle, joka ei entuudestaan tunne 400-luvun trinitaarisia ja ekklesiologisia finessejä. Luonnollisesti puutteita ja kritiikin aihettakin löytyy. Saarnojen ajoitukseen Ployd tuntuu välillä suhtautuvan liiankin huolehtomasti. Retoriset kysymyksenasettelut taitavat jäädä turhan kevyesti sivuun ensimmäisen pääluvun jälkeen. En ole myöskään täysin vakuuttunut siitä, että Augustinukselle keskeisin kasteen tehon piirre olisi "kirkollisen ykseyden rakastamista" kuten Ployd tuntuu korostavan. Arvovaltaiselle kustantajallekin on osunut joitakin homeerisen torkahduksen hetkiä kreikan ja latinan ortografiassa. Näine hyvineenkin Ploydin teos on erinomainen ja innostava ikkuna Augustinuksen saarnoihin ja kirkko-oppiin.

TIMO NISULA, TEOL. TRI

BRENDA LLEWELLYN IHSSSEN
John Moschos' Spiritual Meadow: Authority and Autonomy at the End of the Antique World.
Farnham: Ashgate 2014.
181 s.

Vaeltajamunkki Johannes Moskhoksen *Hengellinen niitty* on kokoelma "sielulle hyödyllisiä" episodimaisia kertomuksia Johanneksen sekä hänen matkatoverinsa ja oppilaansa Sofronioksen vaelluksilta 500-luvun lopun itäisen Välimeren maissa.

Niityn tarinoita voi lähestyä avaimina aikansa historiaan, jota ne jollain tapaa heijastavat silloinkin, kun on ilmeistä, että ne ovat kirjallisia sepitelmiä. *Hengellinen niitty* on ollut kautta aikojen suosittu teos: käsikirjoituksia samoin kuin moderneja käännöksiä löytyy runsaasti. Historioitsija William Dalrymple seuraili Moskhoksen ja Sofronioksen reittiä Lähi-idän kristittyjen tilannetta tarkastelevassa matkakirjassaan *From the Holy Mountain* (1995). *Niittyä* käsitteleviä tutkimuksia tulee kuitenkin vastaan suhteellisen harvoin, vaikka teos vilahuttaa erinäisissä Bysanttia käsittelevissä tutkimuksissa. Yksi syy lienee varsin monimutkainen käsikirjoitustraditio: kertomuksia on säilynyt erilaajuisina valikoimina ja toisistaan poikkeavina versioina.

Brenda Llewellyn Ihssen, joka toimii apulaisprofessorina Pacific Lutheran University -yliopistossa, paikkaa tutkimuskirjallisuuden aukkoa teoksellaan *John Moschos' Spiritual Meadow: Authority and Autonomy at the End of the Antique World*. Nimi viittaa siihen, että Moskhoksen voi katsoa sijoittuvan antiikin maailman loppuun. Vain muutama vuosikymmen Johanneksen kuoleman jälkeen Palestiina siirtyi Itä-Rooman valtapiiristä osaksi islamin valtakuntaa ja myös erämaaluostareiden määrä alkoi laskea.

Kirja jakautuu neljään lukuun, joiden teemoina ovat askeesi ja autonomia, raha, köyhyys ja almut, terveys ja parantaminen sekä kuolema. Luvut toimivat itsenäisinä, artikkelimaisina kokoelmina, joten yksittäisiä aiheita työstävä lukija voi tutustua itselleen olennaisimpiin lukuihin. Johdannossa Llewellyn Ihssen tarjoaa lukijalle perustiedot Johannes Moskhoksesta ja aikakaudesta. Samassa yhteydessä Llewellyn Ihssen tarkastelee *Niityn* kertomusten kirjallista luonnetta. Hän sijoittaa nämä "sielulle hyödylliset" tarinat apophthegmujen ja hagiografian välimaastoon. Tutkijat ovat suhtautuneet *Niityyn* lähdetekstinä jossain määrin eri tavoin. Yizhar Hir-

schfeld käytti *Niittyä* yhtenä keskeisenä kirjallisena lähteenä teoksessaan *The Judean Desert Monasteries in the Byzantine Period* (1992) pohtimatta lähemmin tarinoiden kirjallista luonnetta. Sittemmin esimerkiksi Averil Cameron on myöntänyt, ettei kertomuksia voi tarkastella kuten historiakirjoitusta, vaikkei niitä voi jättää huomioimattakaan. Llewellyn Ihssen haluaa *Niityn* avulla tarkastella varhaiskeskiajan sosiaalishistoriaa siinä määrin kuin mahdollista, ja nimenomaan tarinoiden näkökulmia maallikoihin, omaisuuteen ja köyhyyteen, terveyteen, parantamiseen ja kuolemaan.

Ensimmäinen luku "Monks in The Meadow: Proving and Improving the Ascetic Program" alkaa viittauksella erään amerikkalaisen erakon tarinaan, toinen luku lähtee liikkeelle vuoden 2008 taloudellisesta kriisistä: tavoitteena on luoda linkki tutkimuskohteen ja aikamme välille. Tämän jälkeen luvut lähestyvät käsiteltävää teemaa historiallisen taustoituksen, teoreettisen keskustelun ja valikoitujen *Niityn* kertomusten kautta. Ensimmäinen luku tarkastelee askeesia, autonomiaa ja vaeltamisen roolia näiden toteuttamisessa. Llewellyn Ihssen haluaa selvittää, miten askeetin suhde toisiin askeetteihin ja toisaalta maallikoihin on muovannut heidän käsityksiään askeesista ja vaikuttanut askeettiseen elämään, sen toteuttamiseen. Yksi luvussa tarkasteltavista kertomuksista on erään nimettömän erakkonaisen tarina, josta Sofronios myöhemmin muovasi Maria Egyptiläisen hahmon. Llewellyn Ihssen sivuuttaa tarinan kehittymisen sekä gender-kysymykset. Sen sijaan hän keskittyy tarinan päähenkilön ja muiden välisiin suhteisiin, autonomiaan ja riippumattomuuteen. Luvussa tarkastellaan kahta muuta tarinaa, joiden keskiössä on askeetin ja maallikon ja samalla miehen ja naisen suhde. Llewellyn Ihssen osoittaa, että *Niitty* ei vedä selkeitä rajoja heidän välilleen: usein juuri maallikkonaiset ohjaavat askeetin katso-

maan elämäänsä hetkeä pidemmälle, kohti asettamia tavoitteita.

Toinen luku "Money in the Meadow: Coin, Cost and Conversion" on julkaistu artikkelina *Studia Patristica* -aikakauslehdessä (2011). Raha, köyhyys ja talous ovat kiinteä osa *Niityn* kertomuksia ja aihetta on jo käsitelty useissa tutkimuksissa, joihin kirjoittaja viittaa luvun alussa. Llewellyn Ihssen haluaa sitoa *Niityn* näkemykset rahasta laajempaan kontekstiinsa, hakea yhteyttä rikkauten, köyhyyden ja soteriologian kysymysten välillä sekä tarkastella sitä, miten nämä yhdistyvät kunnian ja häpeän teemoihin. Laajoja tavoitteita lähestytään jälleen tarkastelemalla useita kertomuksia, joista ensimmäinen on tarina (*Niitty* 185), jossa kalan suusta löytyvä jalokivi pelastaa kristityn naisen ja hänen pakanamiehensä köyhyydeltä. Vaikka tarinan voi ohittaa satuna tai legendana, Llewellyn Ihssen nostaa tarkasteltavakseen lainaamisen, koron ja voiton teemat. Useammassakin *Niityn* tarinassa tulee vastaan köyhyyteen naisen ajautuminen prostituutioon. Llewellyn Ihssen ei kuitenkaan kommentoi prostituution ja köyhyyden yhteyttä tarkemmin, vaikka mainitsee useita näistä tarinoista. Luvun loppuosa käsittelee almuja ja varallisuuden jakamista.

Luvussa "Medical Management in *The Meadow: Curing, Enduring and Identity Formation*" Llewellyn Ihssen jakaa terveyteen ja sairautteen liittyvät tarinat kahteen ryhmään: niihin, joissa sairaus vaatii parantamista, sekä niihin, joissa sairaus on kestettävä. Luvun johdanto-osuus on neljästä luvusta mittavin, ja siinä kirjoittaja tarkastelee terveyttä ja parantamista varhaiskristillisessä, erityisesti askeettisessa kirjallisuudessa mutta myös sairautta ja parantamista Bysantissa. Historiallista taustaa ajatelleen on kiinnostavaa, että kertomuksissa ei varsinaisesti mainita ruttoa, joka 500-luvun puolivälistä alkaen tappoi ihmisiä toistuvina epidemioina kahdensadan vuoden ajan.

Luku "Mortality in *The Meadow: Dying, Death and Predetermination*" päättää kirjan. Kuolema ja sen oikea tai arvokas kohtaaminen on yksi antiikin kirjallisuuden punainen lanka. Jälleen *Niityn* tarinoista nousee useita lähestymistapoja. Näitä ovat kuoleman ennalta tietäminen osoituksena henkilön pyhydestä ja hengellisestä edistymisestä, hautaamistarinat sekä erilaiset kuolleista heräämiset. Erakot, jotka elivät yksin, yleensä kuolivat yksin. Moni tarina käsittelee erakon yksinäistä kuolemaa ja hautaamista. Kuolleiden heräämistarinat heijastavat erilaisia kuolemaan liittymiä uskomuksia ja ovat tuttuja erilaisista kansantarinoista. *Niityn* kertomuksissa esiintyy kuolleita, jotka nousevat tervehdimään elävää, tyytymättömiä vainajia, jotka rauhoittuvat vasta kun heitä häiritsevä asia on selvitetty, ja myös vihaisia kuolleita, jotka hyökkäävät haudanryöstäjien kimppuun.

Authority and Autonomy at the End of the Antique World on monipuolinen ja kompakti teos. Kirjoittaja käy läpi erilaisia teoreettisia näkökulmia ja lähestymistapoja, joita hän hyödyntää omassa tarkastelussaan. Mikään tietty teoria ei kuitenkaan ohjaa kirjaa. Kaikissa luvuissa tarkastellaan useita *Niityn* kertomuksia, jotka valottavat kulloinkin käsiteltävää teemaa. Ajoittain käsitelyt jäävät jossain määrin pinnallisiksi. Esimerkiksi terveyttä ja sairautta käsittelevässä luvussa tarkastellaan lapsensa murhanneen Marian kohtaloa (*Niitty* 76). Llewellyn Ihssen pohtii tarinaa lähinnä lesken taloudellisen turvan kannalta, vaikka kertomus tarjoaisi materiaalia mielen järkkymisen teeman käsittelyyn. Selkeyttä kirjaan olisi voinut saada rakentamalla se vielä vahvemmin *Niityn* kertomusten varaan, lähtemällä aluksi liikkeelle kertomuksista, joita olisi käsitelty syvemmin ja toisaalla karsimalla jossain määrin käsiteltäviä kysymyksiä. Toisaalta teoreettinen tarkastelu vahvistaa kirjaa ja tarjoaa lukijalle kiinnostavia suuntia eri teemojen laajempaan pohdintaan.

Teos palvelee monenlaisia lukijoita. Johannes Moschos on keskeinen hahmo itäisen kristinuskon sekä myöhäisantiikin Palestiinan ja Levantin tutkimuksen näkökulmista. Toisaalta kirjan teemat – askeesi ja autonomia, raha ja köyhyys, sairaus ja parantaminen sekä kuolema – ovat aiheita, joita voi lähestyä laajemmin. Ajattelen, että tässä mielessä kirja sopii tutkijoiden ja opiskelijoiden lisäksi myös esimerkiksi seurakuntatyötä tekeville. Tutkimuksen lisäksi kannattaa lukea *Niityn* kertomuksia. Niiden kreikka on helppoa, mutta saatavilla on käännöksiä eri kielillä, kuten John Wortleyn *John Moschos: The Spiritual Meadow* (1992), Johannes Seppälän suomennos *Niitty. Kertomuksia taivaallisen ruusutarhan elämästä* (1998) sekä ruotsinno *Den andliga ängen* (2002).

ULLA TERVAHAUTA, TEOL. TRI

**JAAKKO OLAVI ANTILA,
ESKO M. LAINE JA JUHA
MERILÄINEN (TOIM.)**

**Kristinuskon historian
tutkimusalat ja metodit.
Suomen kirkkohistoriallisen
seuran toimituksia 226.
Helsinki: Suomen kirkko-
historiallinen seura 2013.
338 s.**

Kirkkohistorian tutkimus on yksi historiatutkimuksen menetelmiä hyödyntävä tieteenala. Historiantutkimuksen perusmenetelmä on periaatteessa yksinkertainen. Tutkittava ilmiö tai asiakokonaisuus asetetaan kontekstiinsa ja sitä tarkastellaan sen jälkeen kriittisesti siihen suhteuttaen. Kriittisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että kaikki valinnat alkaen asiayhteyden ja osakontekstin sekä tutkimusaineiston eli lähteiden valinnasta perustellaan aikaisemman tutkimuksen tuloksil-